

9464

Վ. ՄԱՆՆՈՎ

VI ԿՈՆԳՐԵՍՍԸ

3ԵՎ

ՊԱՅՔԱՐ

ԿՈՄՄՈՒՆԻՉՄԻ ՀԱՄԱՐ

3 ԿՈ

Մ-86

ՅԱԿՈՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՈՒՆ
ԹԵՐԵՎԱՆ-1928

25 SEP 2006

1 DEC 2009

Կ. ՄԱՆՈՏՈՎ

3KH
Մ-86 4

VI ԿՈՆԳՐԵՍՍԸ

ՅԵՎ

ՊԱՅՔԱՐ

ԿՈՄՄՈՒՆԻԶՄԻ ՀԱՄԱՐ

119

~~1198~~
986

7217-57

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ—1928

04 JUL 2013

JUL 2013

JUL 2013

9464

10859

4796-91

Պետհրատի 2-րդ տպարան, Յերևանում

Գրառ. № 1058 ր.

Տիբ. 2000

Հրատ. № 870

Պատվեր № 1284

Ընկերներ, Կոմմունիստական Խնտերնացիոնալի V կոնգրեսի աշխատանքը կոմմունիստական շարժման զարգացման համար բացառիկ կարևոր նշանակություն ունի: Կոնգրեսի աշխատանքի նշանակության մասին ամենից առաջ վկայում է հենց նրա որակարար: Կոնգրեսը քննության առավ և վորոշումներ ընդունեց վոչ միայն միջազգային դրություն վերաբերյալ հիմնական խնդիրների մասին, այլև տվեց մի փաստաթուղթ, վորի մեջ պարզորոշ պնդված են պրոլետարական պայքարի յերկարատև պերսպեկտիվները, այն է՝ Կոմմունիստական Խնտերնացիոնալի ծրագիրը: Բացի դրանից կոնգրեսը կարևորագույն վորոշումներ ընդունեց իմպերիալիստական պատերազմների վտանգի դեմ պայքարելու միջոցների, գաղութների հեղափոխական շարժման խնդիրների և, վերջապես, ԽՍՀՄ-ի և Համկոմկուսի (բ) դրության մասին:

Պետք է հենց սկզբից ասեմ, վոր կոնգրեսի արդյունքներին վերաբերող այս զեկուցման մեջ անհնարին է շարադրել նրա ամենահիմնական վորոշումներն անգամ: Յես ստիպված եմ իմ ուշադրությունը կենտրոնացնել այնպիսի մոմենտների վրա, վորոնք կոնգրեսի աշխատանքների ընդհանուր բնութագիրը չեն տալիս: Բնական է, վոր լես առանձին ուշադրություն պետք է նվիրեմ ծրագրին, ինչպես նաև այն վորոշումներին, վորոնք տալիս են ընթացիկ մոմենտի գնահատական:

նը՝ միջազգային հարաբերությունների զարգացման տեսակետից և վորոնք վորոշում են Կոմինտերնի քաղաքական գիծն առաջիկա շրջանի վերաբերմամբ:

Բայց նախապես անհրաժեշտ է տալ նրա՝ կոնգրեսի թեկուղ ամենաընդհանուր բնութագիրը:

Կոնգրեսի կազմն արդեն ինքնին արտահայտում էր միջազգային կոմունիստական շարժման աճումը: Յեթե հիմնադրող կոնգրեսին ներկա էին 49 կոմունիստական կուսակցությունների հերկայացուցիչներ, ապա այս կոնգրեսին կային 58 կոմկուսակցությունների ներկայացուցիչներ, այսինքն՝ 9 կոմունիստական սեկցիայով ավելի: Բայց առանձնապես կարևոր է այն փաստը, վոր այս անգամ կոնգրեսի աշխատանքներին ամենակտիվ մասնակցություն ունեցան ավելի շատ կոմկուսակցությունների պատգամավորները: Յեւ այդ արտահայտվեց թե պլենար նիստերում և թե՛ դեռ ավելի մեծ չափով՝ կոնգրեսի հանձնաժողովների աշխատանքներում: Կոնգրեսի զեկուցողների կազմն ինքնին վկայում է, վոր շատ կուսակցություններ ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերեցին կոնգրեսի աշխատանքներում: Հայտնի չէ, վոր ընկ. Բուխարինի հետ միասին—վորը զեկուցում տվեց միջազգային զրության ընդհանուր խնդիրների և Կոմինտերնի ծրագրի մասին—հանդես չեկան Կոմինտերնի հիմնական սեկցիաների հետ կապված մի շարք ընկերներ, վորոնք զեկուցումներ և հարակից զեկուցումներ տվին պատերազմի և զաղութային հարցերի մասին: Այսպես, պատերազմի հարցի շուրջը, գլխավոր զեկուցող ընկ. Բելլից (Անգլիա) բացի, հարակից զեկուցումներով հանդես չեկան ընկ. ընկ. Բարրեն

(Ֆրանսիա), Շնեկկերը (Գերմանիա), Լովստոնը (Միացյալ Նահանգներ): Գաղութային հարցի շուրջը, բացի հիմնական զեկուցող ընկ. Կուլսինսկից (Ֆինլանդիա), վորպես հարակից զեկուցողներ հանդես չեկան ընկ. ընկ. Երկոլին (Իտալիա), Ստրախովը (Չինաստան), Սիկանդերը (Հնդկաստան), Եմբեր-Դրոն (Շվեյցարիա): Համկոմկուսի (բ) և ԽՍՀՄ-ի հարցի մասին զեկուցողներ էին ընկ. ընկ. Վարզան և Մանուիլ-սկին: Միայն զեկուցողների թվարկումը վկայում է, վոր այդտեղ ներկայացված էր բոլոր հիմնական կոմունիստական կուսակցությունների փորձը, իսկ բացի զրանից, նույն այդ մտքով, կարևոր նշանակություն ունի այն փաստը, վոր պատգամավորների ակտիվ մասնակցությունը զեկուցումների քննության և վորոշումների մշակման գործում այս անգամ առանձնապես խոշոր թափ ստացավ: Կոմինտերնի կոլլեկտիվ աշխատանքի ընույթը յերևում է նաև այն բանից, վոր ծրագրի սկզբնական նախագծի մեջ, համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցում, մտցված էր մոտավորապես հազար խոշոր ու մանր զրավոր ուղղում և փոփոխություն (թեպետև զրանց մի մասը մտցված էր կուսանդամների կողմից, վորոնք չեյին մտնում կոնգրեսի պատգամավորների կազմի մեջ): Այդ ուղղումները հնարավորություն տվին մի շարք ելական լրացումներ և մասամբ փոփոխություններ մտցնելու ծրագրի նախնական տեքստի մեջ, վորի հետևանքով և ծրագիրը, անտարակույս, զգալապես բարելավվեց:

Կոնգրեսում աշխուժ դիսկուսիա տեղի ունեցավ մի շարք խոշոր հարցերի շուրջը: Այսպես, կանգ առ-

ներով միայն առանձին խոշոր սրինակների վրա, կարելի չէ հիշատակել հետևյալ նշութերը, վորոնք դիտկուստիայի առարկա դարձան. ծրագրի առթիվ խոսք չկալով ֆինանսական կապիտալի դերի, ռեֆորմիզմի սոցիալական հիմունքների, ֆաշիզմի բնույթի, բուրժուազեմոկրատական հեղափոխությունների հեռանկարների, պրոլետարիատի դիկտատուրային անցնելու հնարավորությունների տեսակետից չերկրներն առանձին հիմնական տիպերի (տեսակների) բաժանելու, նեպի և ռազմական կոմունիզմի և այլ խնդիրներին մասին: Միջազգային գրությունը և կոմինտերնի հերթական խնդիրները քննելիս հատուկ ուշադրություն նվիրվեց հետպատերազմյան կապիտալիզմի զարգացման «չերթորդ շրջանի» հարցին և իմպերիալիստական պետությունների ներքին և արտաքին հակասությունների հարցին՝ պատերազմական վտանգի խնդրի կապակցությամբ: Գաղութային հարցի քննումն առաջ քերեց մեծ դիսկուսսիա այսպես կոչված «ապագադուլթացման» թեորիայի և գաղութների ազգային բուրժուազիայի դերի շուրջը: Այդ հարցերի առթիվ չեղած դիսկուսսիաների ելության վրա այստեղ տանհար և կանգ առնել: Սակայն պետք է նշել, վոր VI կոնգրեսի վորոշումների բնորոշ գլծը՝ նրանց միաձայն ընդունվելն է: Կոնգրեսի աշխատանքը տևեց մեկ և կես ամիս: Այդ աշխատանքի արդյունքներն են՝ բոլոր հարցերի շուրջն ընդունված միաձայն վորոշումները:

Ինչպես հայանի լի, կոնգրեսի հիմնական վորոշումներն արդեն հրատարակվել են մամուլում: Մոտակա օրերը կհրատարակվին մնացածները:

1. ԿՈՄՄՈՒՆԻԶՄԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՅԵՎ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

1. ԾՐԱԳԻՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այժմ չես կանցնեմ կոնգրեսի այդ հիմնական վորոշումներին: Հասկանալի չի, վոր այդ վորոշումների մեջ առաջին տեղը գրավում է ծրագիրը:

Առաջին անգամն է, վոր Կոմունիստական Ինտերնացիոնալն ընդունում է իր ծրագիրը:

Դա մի չերևույթ է, վորը բացառիկ կարևորություն ունի միջազգային բանվորական շարժման համար: Մինչ Կոմինտերնի մյուս վորոշումները լուծում են տալիս միջազգային կոմունիզմի այս կամ այն հերթական խնդիրներին, Կոմինտերնի ծրագիրը վորոշում է միջազգային կոմունիզմի՝ հանուն պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրայի մղվող հեղափոխական պայքարի ամբողջ դարաշրջանի համար ընդհանուր խնդիրները և հիմնական ուղիները: Մինչև ծրագիրն ընդունելը Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը սահմանափակվում էր այնպիսի վորոշումներով, վորոնք գծում էյին պրոլետարիատի պայքարի հեռանկարները, նկատի առնելով պրոլետարական հեղափոխության այս կամ այն պեցիֆիկ խնդիրները կամ մոտակա շրջանի ընդհանուր խնդիրները: Իսկ ծրագիր ընդունելը նշանակում է՝ միջազգային սոցիալիստական հեղափոխության ամբողջ դարաշրջանի համար հիմնական հեռանկարներ սահմանել:

Մարքսն ասել է, վոր միջազգային պրոլետարական հեղափոխության դարաշրջանն ընդգրկելու չի

մեկ և կեսից մինչև չերկու, և գուցե հինգ տասնամյակ (15, 20, 50 տարի քաղաքացիական և ազգամիջյան կոիֆիեր»):

Կոմմունիստական Խնտերնացիոնալի հիմնադրումն արդեն նշանակում է, վոր համաշխարհային պատմութունը թևակոխել է նոր դարաշրջան: Նրա սկիզբը դրվել է Հոկտեմբերյան մեծ հեղափոխությամբ: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն իբր հերթին խթան հանդիսացավ հեղափոխական շարժման ծավալման համար՝ մյուս յերկրներում և հեղափոխական վիթխարի խմորում առաջ բերեց գաղութներում: Այդ դարաշրջանը, վոր սկսվել է 11 տարի առաջ, Կոմմունիստական Խնտերնացիոնալի առաջ դրեց մի արմատական խնդիր, այն է՝ գլխավորապես ընդհանրացնել 1917 թվի հոկտեմբերին սկսված միջազգային պրոլետարական հեղափոխության փորձը, նկատի առնելով ժամանակակից կապիտալիզմի դարգացման ընդհանուր վերլուծումը և կոմմունիզմի համար մղվող միջազգային պայքարի հիմնական հեռանկարները: Ծրագիր ընդունելը նշանակում է, վոր այժմ մեր ձեռքին կա մի բոցավառ կիրոն, ավելի ճիշտ՝ մի վիթխարուժ պրոֆեկտոր, վորը լուսավորում է միջազգային պրոլետարական հեղափոխության ամբողջ դարաշրջանի դարգացման ընթացքը և հեռանկարները: Կոմմունիստական Խնտերնացիոնալի ծրագրի ընդունելու փաստը խորհրդանշել է այն բանի, վոր մենք, իրոք, չերկու վտաքով կանգնած ենք այն դարաշրջանում, վորի անունն է՝ միջազգային սոցիալիստական հեղափոխության դարաշրջան: Կոմինտերնի ծրագրի հաստատման փաստն ինքնին, վոր գիտականորեն ընդհանրաց-

նում է միջազգային բանվորական շարժման և պաղութների ճնշված ժողովուրդների հեղափոխական շարժման փորձը, նշանակում է, վոր կոմմունիզմն արդեն դարձել է այնպիսի միջազգային ուժ, վորը վստահորեն հարթում է իր գործնական և սկզբունքային ուղիները դեպի լիակատար հաղթանակ:

Մարդկության բովանդակ պատմության մեջ դեռ վոչ մի դասակարգ չի ունեցել գործողությունների միասնական միջազգային ծրագիր: Դեռ վոչ մի դասակարգ մինչև այժմ ընդունակ էլ չի չեղել այդ բանին: Միայն բանվոր դասակարգը, վորն իր գրոշի վրա դրել է հասարակության դասակարգային բաժանման սխտեմը վոչնչացնելու, այսինքն՝ դասակարգերը վոչնչացնելու պահանջը, վերջապես մշակեց գործողությունների իր միջազգային ծրագիրը, մարդկային հասարակության կոմմունիստական վերակազմության համար մղվող պայքարի միջազգային ծրագիրը: Անցյալում, սկսած համեմատաբար դեռ հեռավոր ժամանակներից, ասպարեզ ելին գալիս առանձին մեծ մարդիկ՝ իրենց ցնորք-ուտոպիաներով՝ վերակազմելու հասարակութունը «արդար», կոմմունիստական հիմունքներով: Վորպես որինակ մենք կարող եյինք հիշատակել XIX դարի առաջին կեսի նշանավոր սոցիալիստ-ուտոպիստների մի ամբողջ շարան: Բայց այդ մարդիկ է նրանց շուրջը խմբված կողմնակիցներ ի փոքրիկ աղանդները հնարավորութուն չունելին ստեղծելու մի այնպիսի բան, վոր նման լիներ՝ հասարակակարգը կոմմունիստական հիմունքներով վերակազմելու համար անհրաժեշտ գործողությունների ու պայքարի միջազգային ծրագրի: Բայց Մարքս-Էն-

գելսի «Կոմմունիստական մանիֆեստով» արդեն սկիզբ դրվեց Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալի ապագա ծրագրին: Յեւ միայն այժմ Կոմինտերնը կարողացավ տալ միջազգային կոմմունիզմի ծրագրի առաջին փորձը: Ունենալով այսուհետև Կոմինտերնի գիտականորեն հիմնավորված ծրագիրը, համաշխարհային պրոլետարիատը բաց և անուժ կոմմունիզմի համար մղվող իր պայքարի նոր, և այն ել կարևորագույն եջը:

Բնորոշ ե, վոր և Ինտերնացիոնալը վոչ միայն չունի իր ծրագիրը, այլև չի յեւ գնում իր առաջ ալդ հարցը: Չնայած վոր առաջին համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմը պարզորոշ ցույց տվեց, վոր ժամանակակից իմպերիալիզմի սխտեմի ներքին հակասությունների ամբողջ խորության դեպքում իսկ՝ կապիտալիստական սխտեմը դարգանում ե միջազգային կապերի ամրապնդման ուղղությամբ, իսկ հետպատերազմյան շրջանն ել ավելի ընդգծեց համաշխարհային կապիտալիստական տնտեսության դարգացման փաստը, վորն ավելի և ավելի կապում ե առանձին կապիտալիստական պետություններն իրար հետ և վոր, մյուս կողմից, պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի դարգացումն առանձին յերկրներում ընդհուպ առաջադրեց միջազգային պրոլետարիատին մի շարք արմատական խնդիրների լուծումը համաշխարհային մասշտաբով, — այսպես կոչված «սոցիալիստական» Ինտերնացիոնալը նույնիսկ խորշում ե Ինտերնացիոնալ ծրագիր մշակելու գաղափարից: Մինչ Կոմինտերնը վերջին հինգ տարվա ընթացքում նախապատրաստում եր իր ծրագիրը, և Ինտերնացիոնալը վոչ մի Ինտերնացիոնալ ծրագիր չունի և չի յեւ ցան-

կանում ունենալ: և Ինտերնացիոնալի բաղադրիչ մասերը՝ հանձինս ազգային սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների՝ աչնքան ամուր կերպով են կապվել «Իրենց» բուրժուազիայի հետ, վոր և Ինտերնացիոնալը նույնիսկ կարիք ել չի զգում Ինտերնացիոնալ ծրագիր դնենալու: Իրանով և Ինտերնացիոնալը մի ավելորդ անգամ ապացուցում ե, վոր նա բնավ պրոլետարական Ինտերնացիոնալ չի ներկայացնում իրենից, վոր նա, իրապես, ամբողջովին գերված ե բանվոր դասակարգին խորթ և ոտաբոտի իդեոլոգիայով՝ բուրժուազիայի իդեոլոգիայով, շահագործողների իդեոլոգիայով, և վոր ժամանակակից սոցիալ-դեմոկրատիան իսկապես դարձել ե մի կուսակցություն, վորը խոսքով «բանվորական ե», իսկ գործով՝ մինչև ուղն ու ծուծը բուրժուական: Հասկանալի չի, վոր այդպիսի «սոցիալիստական» Ինտերնացիոնալը, վորն իրենից ալ բան չի ներկայացնում, բայց լեթե կապիտալիստների կազմալուծվող դասակարգի գաղափարական պոչը, կարիք չի զգում մշակելու սոցիալիզմի համար մղվող պայքարի Ինտերնացիոնալ ծրագիր:

Կոմինտերնի ծրագրի ընդունելու փաստն աչն ե նշանակում, վոր, չնայած կոմմունիստական շարժման ամբողջ ազգային բազմապիստության, արդեն հասունացել են միջազգային կոմմունիստական հեղափոխության պայմանները, մոր բանվոր դասակարգն արդեն գիտակցել ե կապիտալիզմի տապալման հիմնական խնդիրներն ու ուղիները, և վոր Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալը հանդիսանում ե միջազգային պրոլետարական հեղափոխության իսկական դեկավար—ա-

ռաջնորդը, վորն ունի ալժմ զործողությունների համաշխարհային գիտականորեն հիմնավորված ծրագիր՝ կոմունիզմի հաղթանակի համար մղվող պայքարի սմբողջ դարաշրջանի համար: Ընդունված ծրագիրն առաջին փորձն է հանդիսանում այդ բնագավառում, բայց և նա միաժամանակ հանդիսանում է կոմիտեների աշխատանքի արդասիքը վերջին մի շարք տարիների ընթացքում: Ինչպես հայտնի է, ծրագրի հարցի քննումն սկսվել է դեռ 1914-15-ին կոնգրեսում (1922 թ.): VI կոնգրեսը տեղ կզբաղի պատմություն մեջ ամենից առաջ վորպես մի կոնգրես, վորն առաջին անգամ հաստատեց միջազգային կոմունիզմի ծրագիրը: Համաշխարհային կոմունիզմը ծրագրի հանդես գալով լայն բաց է անում իր պայքարի դրոշմ՝ հեղափոխական ճանապարհով տապալելու իմպերիալիզմը, վոչնչացնելու դասակարգերը, վոչնչացնելու մարդու ամեն տեսակի շահագործումը մարդու կողմից: Վորպես պրոլետարիատի միջազգային փորձի մարմնացում և վորպես կոմունիզմի գիտական թեորիայի կարևորագույն նվաճումների խտացում՝ կոմիտեների ծրագիրը համաշխարհային կոմունիստական շարժման հենարան կդառնա միջազգային պրոլետարական հեղափոխության ամբողջ դարաշրջանի համար:

2. ԾՐԱԳՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Վորն է կոմիտեների ծրագրի հիմնական գաղափարը:

Այդ հիմնական գաղափարը կախնում է նրանում, վոր **ԵՈՒՐՈՊԵՅԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ** համաեթադհային պրոլետարական գիկոստուրալի ծրագիր է,

Ծրագրի մեջ կարելի է գտնել միայն համեմատաբար մի փոքրիկ գլուխ՝ նվիրված վերջնական նըպատակին՝ համաշխարհային կոմունիզմին: Ծրագիրը էի հետապնդում մանրամասնորեն նկարագրել այն, թե ինչպես է լինելու կոմունիստական հասարակությունը: Վորպես հետևողական մարքսիստներ, մենք կանգնած ենք դիալեկտիկական մատերիալիզմի գիտական բազայի վրա, վորի վոգով տոգորված է ամբողջ ծրագիրը, ուստի և մենք չենք կարող զբաղվել ապագա կոմունիստական հասարակության կառուցման վերաբերյալ մարդարեություններով ու գուշակություններով: Իր վողջ հյուլթյամբ հակադիր իդեալիստական պատմահայեցողություն ըլոր է ամեն տեսակի ձևափոխություններին, ծրագիրը միայն լուսաբանում է այն կոմունիստական սիստեմի հիմնական ուղենիշները, վորը պիտք է հաջորդի կազմալուծվող կապիտալիզմին:

Մյուս կողմից, ծրագրում տրված է ժամանակակից կապիտալիզմի մանրամասն անալիզը: Նրա իմպերիալիստական դարաշրջանի անալիզը: Այն ամենը, ինչ վոր հիմնական է, ասված է այդտեղ, թե ժամանակակից կապիտալիզմի արժատների մասին և թե զարգացման պայմանների ու հեռանկարների մասին: Ընդ սմին՝ համաշխարհային կապիտալիստական սիստեմի անալիզը դրսևորում է այդ սիստեմի բնույթը և նրա մոտեցող անխուսափելի անկումը: Այդ անալիզում առանձին ուղադրություն են վիրված կապիտալիզմի ընդհանուր ճգնաժամին, դրա հետ կապված՝ բանվոր դասակարգի և ընդհանրապես աշխատավոր զանգվածների դրություն վատթարացման փաստին և դրա հետևանքով ծայր առած համաշխարհային հեղափոխություն:

ուաջին փուլին: Յեւ իրոք, կապիտալիզմի վերջին տասնամյակի պատմութիւնը — մասնավանդ յեթե այն նկատի առնենք համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմի պրիզմայով — միանգամայն ակնհայտնի կերպով ցուցահանում ե կապիտալիզմի ժամանակակից ընդհանուր ճգնաժամի անելանելիութիւնը: Բանվոր դասակարգի և գաղութային ժողովուրդների շահագործման աճումը և դրա հետ կապված՝ դասակարգային պայքարի հարաճուն սրումն եւ ավելի խթանում են միջազգային պրոլետարական հեղափոխութեան զարգացումը: Ժամանակակից կապիտալիզմի ներհակութիւնների աճումը և խՍՀՄ-ի կազմը վերու հետեանքով համաշխարհային իմպերիալիստական սիստեմում առաջացած հսկայական ճեղքվածքը՝ գործնականապես առաջադրում են կապիտալիզմի դեմ յղվող կոմմունիստական պայքարի արժատական խընդիրները:

Կապիտալիզմի ընդհանուր ճգնաժամի դարաշրջանի համար առանձնապես բնորոշ են ֆաշիզմի տիրապետութիւնն առանձին յերկրներում և ֆաշիստական մեթոդները տարածումը նորանոր պետութիւնների վրա: Ֆաշիզմը, վորի դրոշի վրա ամենից առաջ գրված է՝ հեղափոխական պրոլետարական ավանգարդի քայքայում ու վոչնչացում, իրապես մինչև վերջ մերկացնում և բուրժուական դիկտատուրայի ելութիւնը ժամանակակից հասարակութեան մեջ: Ֆաշիզմը, վորը բուրժուական դեմոկրատիան փոխարինում ե անմիջական բուրժուական դիկտատուրայի մեթոդներով, միայն ընդգծում ե կապիտալիզմի ժամանակակից ճգնաժամի վողջ անելանելիութիւնը: Ֆաշիստական ռե-

ժիմի դարգացման լուրջ անհաշի տանում դեպի դասակարգային պայքարի մեղմացում, ալլե, ընդհակառակը, ամբողջ ուժով ու վորոշակի մոտեցնում ե մարտնչող դասակարգերին արմատական պրոլեմին, այն է՝ իշխանութեան պրոլեմին: Չնայած սոցիալ-դեմոկրատիայի ուղղաձի և անուղղակի պաշտպանութեան, ֆաշիզմը վոչ միայն չի կարողանում ամրապնդել կապիտալի իշխանութիւնը, ալլե ավելի սուր կերպով ե դնում բուրժուազիայի հեղափոխական տապալման խընդիրը, պրոլետարիատի դիկտատուրայի խնդիրը: Ֆաշիզմի տիրապետութիւնն իտալիայում հենվում ե այն տաժանելի ռեժիմի վրա, վոր կիրառվում ե այնտեղ բանվոր դասակարգի հեղափոխական տարրերի վերաբերմամբ: Այդ ուղիով ե ընթանում նաև ֆաշիզմը Լեհաստանում: Ֆաշիզմի մեթոդները, վոր անքակտելիորեն կապված են բանվոր դասակարգի դեմ ձեռնարկվող ռեպրեսիաների ուժեղացման հետ, կարող են տանել միայն դեպի դասակարգային պայքարի սրում, մի պայքար, վորը վորոշ մոմենտում բացառիկ ուժով կը պատուի և կվոչնչացնի կապիտալիստական ռեժիմի ֆաշիստական կեղևը: Այժմյան քսան և յերեսնամյա ֆաշիստական տաժանակիր դատավճիռները կոմմունիստական գործիչները վերաբերմամբ՝ միայն բորբոքում են պրոլետարական վրեժի զգացմունքը դեպի կապիտալիստական շահագործողների տիրապետութեան մահվան դատապարտված ռեժիմը:

Կապիտալիզմի ճգնաժամը ժամանակակից պայմաններում ունի համաշխարհային բնույթ: Իմպերիալիզմը կապի և կապիտալիստական պետութիւններին իրար հետ համաշխարհային մասշտաբով: Կապիտալիս-

տական սիստեմի սուանձին մասերն այժմ զարգանում են՝ ամենասերտ կերպով կապված ֆալտով ժամանակակից կապիտալիզմի հիմնական կենտրոններին: Ժամանակակից կապիտալիզմի սիստեմում ներքին հակասութուններն առանձին յերկրներում հետզհետե դառնում են միջազգային կարգի հակասութուններ: Չկա վոչ մի տնտեսապես զարգացած չերկիր, վորը կապված չլինի համաշխարհային շուկայի հետ և չզտնվի մի ավելի հզոր կապիտալիստական պետության ազդեցության տակ:

Իրենց հերթին, իմպերիալիզմի խոշորագույն չերկրների միջև չեղած հակասութունները վոչ միայն չեն մեղմանում, այլև հետզհետե խորանում են: Միջազգային հակասութունների կենտրոնում այժմ ծալք է առել չերկու կապիտալիստական հսկաների՝ Մեծ Բրիտանիայի և Միացյալ Նահանգների պայքարը: Կապիտալիզմի զարգացման պայմանները հետզհետե ավելի սուր կերպով են առաջ մղում կապիտալիստական հրականների գերիշխանության խնդիրը համաշխարհային իմպերիալիստական սիստեմում: Կապիտալիստական սիստեմի ժամանակակից զարգացման բնույթը և մասնավոր՝ համաշխարհային կապիտալիզմի և առաջին սոցիալիստական պետության միջև չեղած պայքարի անխուսափելի սրումը վճռականորեն առաջադրում են պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրայի խնդիրը: Ծրագրի նշանակությունն ամենից առաջ կապանում է նրանում, վոր այդտեղ համաշխարհային իմպերիալիզմին տեսականորեն և գործնականապես հակադրված է համաշխարհային կոմունիզմն իր պայքարի դրոշմով՝ հանուն համաշխարհային պրոլետարական դիկտատուրայի հաղթանակի:

Կոմիսներնի ծրագիրը, վոր բազա չե հանդիսանում բոլոր չերկրների կոմունիստական կուսակցությունների ծրագրերի համար, պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրայի ծրագիր է:

Միաժամանակ ծրագիրը պետք է հաշվի առնեք առաջիկա մեկուսացած սոցիալիստական պետության՝ ԽՍՀՄ-ի գոյության վրաստը:

Հակառակ նախկին նախագծերին, ընդունված ծրագրում հատուկ գլուխ է նվիրված ԽՍՀՄ-ի պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցին: Այդ գլխում տրված է Խորհրդային Միության զարգացման պայմանների և հեռանկարների անալիզը, և այդ կապակցությամբ լուսաբանված է թե ԽՍՀՄ-ի նշանակության և նրա միջազգային հեղափոխական պարտականությունների խնդիրը և թե միջազգային պրոլետարիատի՝ ԽՍՀՄ-ի վերաբերմամբ ունենալիք պարտականությունների խնդիրը: Ծրագրում նմանապես լուսաբանված է սոցիալիզմի հաղթանակի հնարավորության խնդիրը՝ նախապես մեկ կամ մի քանի չերկրներում: Այժմ այդ հարցի պարզ լուսաբանությունը տրված է վոչ միայն կոմունիստական կուսակցությունների և կոմիսներնի այս կամ այն բանաձևերում, այլև Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ծրագրում:

Դեռ ավելին: Ծրագրում, վորի ամենախոշոր գլուխը կապիտալիզմից դեպի սոցիալիզմ տանող անցողիկ շրջանին վերաբերող գլուխն է, տրված է նաև հեղափոխությունների հիմնական տիպերի (տեսակների) ընդհանուր բնութագիրը՝ պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրայի համար մղվող պայքարի շրջանում: Ծրագրում տրված են համապատասխան

(2217-57)

սխեմատիկ բաժանում և վորոշ որինականեր ըստ չերկր-
ների յերեք հիմնական տիպերի: Առաջին տիպի չերկր-
ների շարքում դասված են բարձր կոպիտալիզմի չերկր-
ները (Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Անգլիան),
ուր անմիջական խնդիր է հանդիսանում պրոլետա-
րիատի դիկտատուրայի համար մղվող պայքարը: Ծրա-
գրում նշված է չերկրների նաև մի այլ տիպ, այն է՝
գաղութային և կիսագաղութային չերկրները (Չինաս-
տան, Հնդկաստան), ինչպես նաև կախյալ չերկրները
(Արգենտինա, Բրազիլիա), ուր գոնե, վորպես կանոն,
դեռ չկան համապատասխան պայմաններ ինքնուրույն
սոցիալիստական զարգացման համար: Վերջապես այդ
չերկու տիպերի միջև նշված է չերկրների մի յերրորդ
տիպ՝ կապիտալիզմի զարգացման միջին մակարդակով
(Սպանիա, Պորտուգալիա, Լեհաստան, Հունգարիա,
Բալկանյան չերկրներ), վորտեղ կա նյութական նա-
խադրյալների վորոշ միևնույն սոցիալիստական շի-
նարարության համար, բայց վորտեղ դեռ չեն ավարտ-
ված բուրժուա-դեմոկրատական բարեփոխություն-
ները, ուստի և դրանից գոնե մի քանիսի վերաբերմամբ
չի կարող ժխտվել բուրժուա-դեմոկրատական զարգաց-
ման վորոշ շրջան: Յերկրների այդ չերեք հիմնական
տիպերը նշված են ծրագրում՝ համաշխարհային պրո-
լետարական հեղափոխության համար մղվող պայքարի
հեռանկարների կապակցութեամբ: Այդ նշումներով, թեև
ամենաընդհանուր ձևով, ծրագիրը կոնկրետացնում է
համաշխարհային կոմունիզմի համար մղվող հաղթական
պայքարի ուղին:

3. ԿՈՄՄՈՆԻԶՄ ՅԵՎ «ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ» ՌԵՖՈՐՄԻԶՄ

Ծրագրում, վորն իրենից ներկայացնում է կոմուն-
իզմի տեսականորեն կոփված դեմքը կապիտալիզմի
դեմ, չի կարող կարևոր տեղ չգրավել կոմունիզմի՝ բան-
վոր դասակարգի շարքերում լեղած գլխավոր գաղա-
փարական թշնամու խնդիրը, այն է՝ աշխատ կոչված
«սոցիալիստական» ռեֆորմիզմի խնդիրը: Ուստի և
ամբողջ ծրագրի միջով անցնում է կոմունիզմի՝ վոր-
պես միակ դասակարգային պրոլետարական իդեոլո-
գիայի հակադրությունը սոցիալ-ռեֆորմիզմի բոլոր և
ամեն տեսակի ձևափոխություններին: Ընդ սմին բա-
ցի սոցիալիզմի պատմության համառոտ անալիզից և
դրա հետ միասին՝ սոցիալ-դեմոկրատիայի սոցիալ-իմ-
պերիալիստական վերասերման անալիզից, ծրագրում
տրված է բանվորական շարժման ներսում լեղած՝ կոմ-
ունիզմին հակառակ բոլոր հիմնական իդեոլոգիաների
սեղմ բնութագրերը:

Արձանագրելով բազմաթիվ հոսանքների առկա-
յությունը բանվոր դասակարգի մեջ, սկսած բացահայտ
ռեակցիոն հոսանքներից— ինչպես, որինակ՝ կոնֆեսսիո-
նալ հոսանքներն են (կրոնական իդեոլոգիայի տիրա-
պետութեամբ) — մինչև այնպիսի հոսանքներ, վորպիսին
են անարխիզմը և «հեղափոխական» սինդիկալիզմը,
վորոնք քողարկում են իրենց գաղափարական լենինիս-
կայությունը բուրժուազիալին ձախ-արմատական ֆրա-
գաբանութեամբ, ծրագիրը զրոնորում է նրանց՝ հեղա-
փոխական պրոլետարիատին միանգամայն խորթ և ո-
տարոտի գաղափարական և պրակտիկ ելությունը:
Ծրագրում առանձին ուշադրություն է դարձված դա-
սակարգային-պրոլետարական գծի չերկու հիմնական

խեղաթլուրումները վրա Դրանք են՝ ուղարկությունները
իր բոլոր ձևափոխություններով և հետո՝ հեղափոխա-
կան ավանդույթով, վորը սովորաբար սերտ կերպով
կուլտիվացված և լինում նույն ուղարկություններով քաղա-
քականություն հետ, բայց քողարկվում և «ձախ» ֆը-
րազաբանությունը:

Մեր հեղափոխությունը փորձից հայտնի չե, վոր
քաղաքական կացություն մեջ տեղի ունեցող խոշոր
փոփոխությունների շրջանում և մասնավորապես անխուսա-
փելի ժամանակավոր նահանջների շրջանում, առժա-
մանակ՝ նույնիսկ կոմունիստական կուսակցություննե-
րի շարքերում՝ յերևան են գալիս այնպիսի տրամա-
դրություններ, վորոնց Լենինն անվանել է՝ «ձախու-
թյան» մանկական հիվանդություն կոմունիզմի մեջ»:
Ինչպես հայտնի չե, այդպես եր դրությունը մեղանում
Բրեստի շրջանում, չերը մեր կուսակցության մեջ կադ-
մբվեց այսպես կոչված «ձախ կոմունիստները» (նկատի
առեք՝ վոչ սոսկ կոմունիստների, այլ «ձախ» կոմուն-
իստները) գրուպպան: Արժե հիշել նաև հեղափոխու-
թյան դժվարագույն շրջանի մասին՝ նեպին անցնելուց
առաջ, չերը նման տրամադրությունները և, բացի դը-
րանից, մի առանձին հոսանք իր լուրահատուկ «բան-
վորական» նշանաբանով խիստ հակադրում եր իրեն
կուսակցության լենինյան գծին: Այժմ մենք գիտենք,
վոր նաև այնպիսի շրջանում, չերը հեղափոխությունը
հաղթականորեն անցնում և իր ճանապարհին չեղած
հակադրական դժվարությունների վրայով, — մասնավորապես
սոցիալիստական շինարարության արմատական խըն-
դիրը գործնականապես լուծելիս, չերկրի ինդուստրիա-
ման բացարձակապես անհրաժեշտ քաղաքականություն

կիրառելիս, — նույնիսկ կոմունիստական կուսակցու-
թյունների շարքերում առաջ են գալիս գանադան տե-
սակի գաղափարական տատանումներ, և դրանց թվում
այնպիսիները, վորոնք իրապես հանդիսանալով սոցիալ-
դեմոկրատական ուղարկությունից մի վիժվածք, սի-
րում են զարդարվել «ձախ» փետուրներով և աշխա-
տում են իրենց աջ քաղաքականությունը թաղցնել
ձախ. ֆրազաբանություն տակ: Մի ծրագիր, վորը հաշ-
վի չե առնում վոչ միայն այսորվա պայմանները, պետք
ե՝ գնահատական տար պրոլետարական գծի այդ պա-
ղափարական խեղություններին և զգուշացնել, վոր
այդպիսի իդեոլոգիան կարող և վորոշ պայմաններում
պրոլետարական շարքերի ամենավտանգավոր քայքա-
յիչի դեր կատարել և դրանով հենց՝ պրոլետարիատի
հեղափոխական շարժման ամենաֆեադալար արդեւակի
դեր կատարել:

Կոմունիստական Իստերնացիոնալի ստրատեգիա-
լին ու տակտիկալին նվիրված գլխում տրված և այդ
իդեոլոգիայի բնութագրերը: Բայց դրա հետ միասին սուր
կերպով և զրված կոմունիզմի գլխավոր գաղափարա-
կան թշնամու խնդիրը՝ սոցիալիստական ռեֆորմիզմի
խնդիրը, վորին գլխավորում և իլ Իստերնացիոնալը:
Ծրագրի մեջ ուղղակի ասված և, վոր ժամանակակից
սոցիալ-դեմոկրատիան հանդիսանում և իմպերիալիզմի
գլխավոր հնարանը բանվոր դասակարգի մեջ, ուստի
և հանդիսանում և կոմունիզմի գլխավոր թշնամին
բանվորական մասսաներում:

Բնորոշ և, վոր ռեֆորմիզմն ել չի ուղղում բացա-
հայտորեն հանդես գալ բանվոր դասակարգի առաջ
այնպես, ինչպես վոր նա կա: Նա չի իր բուրժուա-

մեղչանական եյությունը ծածկելու համար կուգվում է նախշուն զգեստներով, հանդես գալով «սոցիալիստական» ցուցանակով: Ծրագրում առանձնապես մեծ ուշադրութիւն է նվիրված «սոցիալիստական» ռեֆորմիզմի մերկացմանը, նկատի առնելով նրա բուրժուական վողջ եյությունը, վոր նույնպես քողարկվում է «բանվորական»: Նշանաբանով: Այդ անհրաժեշտ է այն նկատառումով, վոր սոցիալ-դեմոկրատիայի տեսականի ու գործնականի մերկացումը՝ մասսաները մեզ հետ կապելու համար մղվող գաղափարական պայքարի հիմնական դժվարութիւնն է հանդիսանում: Չնայած այն բանին, վոր սոցիալ-դեմոկրատիան, սկսած 1914 թ. հայտնի ռոյստոսի 4-ից, չերբ գերմանական սոցիալիստները ձայն տվին Վիլհելմ կայսեր տրվելիք վարկերին՝ իմպերիալիստական պատերազմ վարելու համար,—չնայած այն բանին, վոր այդ ժամանակից սկսած սոցիալ-դեմոկրատիան շարունակ դահավիժում էր դեպի ցած, դառնալով այժմ վոչ միայն իմպերիալիզմի գաղափարական հենարանը, այլև ֆաշիզմի անմիջական գորավիդ—բուրժուական և մանր-բուրժուական նախապաշարունակների ուժը տակավին մեծ է բանվորների մեջ: Դրա վրա չեղ հենց խարսխված է սոցիալ-դեմոկրատիայի ազդեցութիւնը բանվորական մասսաներում:

Սակայն հենց այն ժամանակից, չերբ սկսվեց սոցիալիզմի սոցիալ-իմպերիալիստական վերադարձը, այսինքն սկսած համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմի սկզբից, կոմունիզմը վճռականորեն հակադրեց իրեն սոցիալ-դավաճանական Ինտերնացիոնալին: Սկզբում կոմունիստական ինտերնացիոնալիզ-

մի դրոշի տակ՝ սկսեցին հավաքվել բանվոր դասակարգի առանձին հեղափոխական տարրերն ու զրուպպաները: Բայց կոմունիստական Ինտերնացիոնալի այդ առաջին կազմակերպողներն, սկսած պատերազմի ժամանակ գումարված հայտնի ցիմմեովալդյան և կինտալյան իիջազգային կոնֆերենցիաներից, արդեն այն ժամանակ իսկական պրոլետարական շահերի միակ ներկայացուցիչներն էին: Դրանից հետո կոմունիզմն աճեց ու դարձավ մի հզոր կազմակերպութիւն, դարձավ պրոլետարիատի հեղափոխական միասնականութիւն, կապիտալիզմի լուծը խորտակելու համար մղվող պրոլետարական պայքարի միասնութիւն իսկական ներկայացուցիչը: Սոցիալ-դեմոկրատիան դեռ էլի աշխատում է խաբել բանվորներին, ներկայացնելով կոմունիստներին վորպես միասնական պրոլետարական ֆրոնտը պառակտող ելմաններին: Սոցիալ դեմոկրատիայի այդ ստոր խաբերալութիւնը, նրա զգվելի կեղծավորութիւնը կոմիստներին ծրագրում հակադրված է բանվոր դասակարգի միասնականութիւն համար մղվող պայքարը՝ ընդդէմ բուրժուազիայի և կապիտալի «սոցիալիստական» գործակալներին: Իրապես, մանավանդ այժմյան պայմաններում, հենց սոցիալ-դեմոկրատիան և պառակտում ու կազմալուծում պրոլետարական պայքարի միասնական ֆրոնտն ընդդէմ կապիտալի, կատարելով բուրժուազիայի սպասարկողի դեր: Նշանակելով բանվոր դասակարգի կադրերի պառակտողներին ու կազմալուծողներին, ծրագրելով հայտարարում է, վոր «սոցիալ-դեմոկրատիայի հիմնական դերը կայանում է պրոլետարիատի մարտական միասնականութիւնը խախտելու մեջ, վորն անհրա-

ժեշտ և նրան՝ իմպերիալիզմի դեմ մղվող պայքարում։
 Իր հերթին Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը հան-
 դես և զալիս իր ծրագրում բանվոր դասակարգի միաս-
 նականություն ղրոշակով, կապիտալիզմը խորտակելու
 համար մղվող պրոլետարական պայքարի միասնակա-
 նության և հեղափոխական պրոլետարիատի հաղթա-
 նակի ղրոշակով։ Բանվորների կոմունիստական ա-
 վանդարդի հուժկու ձայնով ծրագիրը հայտարարում է,
 վոր միջազգային պրոլետարիատի այդ հեղափոխական-
 դասակարգային միասնականությունը պետք է իրա-
 գործվի և կիրադործվի պրոլետարիատի համաշխար-
 հային դիկտատուրայի հաղթանակի ղրոշի տակ։

Վերջապես ծրագրի հարցի առթիվ անհրաժեշտ
 է կանգ առնել ծրագրի մի նախկին թերություն
 վրա, վորը VI կոնգրեսան աշխատեց հաղթահարել
 տեքստի վերջնական ձևակերպման ժամանակ։ Սկզբնա-
 կան նախագծերի համեմատությամբ, կոնգրեսի կող-
 մից ընդունված ծրագիրը մեծապես բարեփոխված է
 այն տեսակետից, վոր նա ընդգրկում է թե Յևրո-
 պայի և Ամերիկայի զարգացումը, և թե մյուս աշխար-
 համասերի զաղութային և կիսագաղութային չերկր-
 ների զարգացումը։ Ծրագիրը վերջնականապես ձևա-
 կերպելիս՝ կարևորագույն խնդիրներից մեկն այն էր,
 վոր պետք էր հաղթահարել ծրագրի այսպիս կոչված
 «չվերադարձելի» թերությունները, Ծրագիրը հաշ-
 վի չէ առնում ժամանակակից Զինաստանի և Հնդկաս-
 տանի զարգացման խոշորագույն մոմենտները, ինչպես
 նաև մյուս գաղութային չերկրներում կատարվող անց-
 քերի աճող նշանակությունը ներկա դարաշրջանի
 համար։ Նկատի առնելով այդ, ծրագրում հատուկ ու-

շաղրթություն է նվիրված այնպիսի գաղափարական
 հոսանքներին, վորպիսին է սուսյաթսենիզմը Զինաս-
 տանում, գաղափարը Հնդկաստանում, ինչպես նաև
 զարվիզվող Ամերիկայի նեգրերի մեջ։ Այդպիսի և նման
 բուրժուական և մանր-բուրժուական իդեոլոգիաների
 մերկացումը հսկայական նշանակություն ունի, վորով-
 հետև ժամանակակից պայմաններում այդ իդեոլոգիա-
 ները խոշորագույն ունակցիոն դեր են կատարում։ Այդ
 իդեոլոգիաների ունակցիոնությունը դեռ վորոշ արտա-
 հայտություն է գտնում նույնիսկ բանվորների վորոշ
 սակավաթիվ շերտերում։ Առանձնապես վտանգավոր է
 հեղափոխական վոգին մարելու մտքով՝ այդ իդեոլո-
 գիաների աղդեցությունը գլուղացիական մասսաների և
 ընդհանրապես իմպերիալիզմի կողմից ստրկացված մանր
 բուրժուական մասսաների վրա։ Պարզ է, վոր ներկա
 մոմենտում, Կոմիտեների ծրագրում հաղիվ թե հնա-
 րավոր լինե՞ր հաշվի առնել այդ իդեոլոգիաների ձևա-
 փոխությունները, վորոնց հակահեղափոխական դերը
 դեռ կարող է շատ խոշոր նշանակություն ունենալ
 գաղութների հետագա հակաիմպերիալիստական պայ-
 քարի ընթացքում, բաց այն ամենը, ինչ վոր հիմա-
 կան է այդ աղդեցությունները մերկացնելու և նրանց
 դեմ պայքարելու տեսակետից, ծրագրում ասված է ա-
 մենայն պարզորոշությամբ։

II. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿՈՄԻՆ- ՏԵՐՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. ՅԵՐԵԲ ՇՐՋԱՆ ՅԵՎ ԸՆԹԱՑԻԿ ՄՈՍԵՆՏԸ

Ծրագրում VI կոնգրեսը տվել է ժամանակակից
 կապիտալիզմի ընդհանուր զարգացման բնութագիրը՝

Դրա հետ միասին հատուկ վորոշման մեջ կոնգրեսը տվել է նաև ներկա միջազգային դրուժյան և կոմմունիստական ինտերնացիոնալի հերթական խնդիրները գնահատականը:

Կոնգրեսի հիմնական բանաձևում խոսվում է կապիտալիստական սիսեմի հեպատեռազմյան զարգացման պատմության լեբեբ օրջանների մասին և այդ կապակցությամբ՝ միջազգային բանվորական շարժման զարգացման համապատասխան շրջանների մասին: Առաջին պատմաշրջանը, վորի կիզակետը 1921 թվականն էր, ներկայացնում էր իրենից կապիտալիզմի ամենասուր ճգնաժամի շրջանը, վորը վերջացավ մի կողմից՝ առաջին սոցիալիստական պետության, ԽՍՀՄ-ի դիրքերի ամրապնդմամբ, իսկ մյուս կողմից՝ միջուգային պրոլետարիատի մյուս գումարտակների մի շարք ծանր պարտություններով: Յերկրորդ պատմաշրջանը, վորն սկիզբ առավ մոտավորապես 1923 թ. վերջին, հիմնականում՝ մեկ կողմից հատկանշիլի չե վորպես կապիտալիզմի մասնակի կալունացման շրջան, մյուս կողմից վորպես տնտեսական արագընթաց վերելքի շրջան ԽՍՀՄ-ում: Յերրորդ պատմաշրջանի սկիզբ կարելի չե համարել ալն մոմենտը, յերբ կապիտալիստական սիսեմը—վորչափ կարելի չե խոսիլ ալստեղ նրա մասին իր ամբողջությամբ—արդեն սկսեց անցնել մինչպատերազմյան մակարդակից, մի բան, վորին համարյա թե միաժամանակ ընթացակցում է վերակառուցման շրջանին անցնելը ԽՍՀՄ ում: Այս յերրորդ շրջանը, վորի հիմնական գծերն այժմ արդեն բավականաչափ պարզորոշվել են, բնավ չի նշանակում, թե ժամանակակից կապիտալիստական դարգացումն ամուր

ու կալուն է: Ընդհակառակը, ներքին հակասությունների աճումը կապիտալիստական չերկրներում հետզհետե ավելի սերտորեն և հլուսվում միջուգային հակասությունների սրման հետ՝ թե իրեն, կապիտալիզմի առանձին չերկրների միջև և թե մեկ կողմից կապիտալիզմի չերկրների և մյուս կողմից՝ ԽՍՀՄ-ի միջև: Յերրորդ շրջանի պայմաններում, յերբ ավելի մեծ չափով են սրվում հակասությունները արտադրական ուժերի աճման և սպառման շուկաների սակավության միջև, իմպերիալիստական պատերազմների նոր շրջանն ակնհայտի կերպով ավելի ու ավելի չե մոտենում և այժմ արդեն իր մասնակի արտահայտությունն է գտնում (որինակ՝ Յապոնիան Չինաստանում):

Կապիտալիզմը ջգաձգական փորձեր է անում ամրացնելու իր դրությունը: Դրա համար կապիտալիզմն էլ ավելի բարձրացնում է իր տեխնիկան, ուժեղ աշխատանք է կատարում արտադրության ռացիոնալացման բնագավառում, ավելի էս արագ կերպով ծավալում է իր մոնոպոլիստական-կապիտալիստական կազմակերպությունները և, վերջապես, կապիտալիզմն ավելի մեծ չափերով ոգտագործում է իր տիրապետության համար այնպիսի միջոցներ, ինչպիսին է սոցիալ-դեմոկրատիան, և ստեղծում է նոր պետական ձևեր, ինչպես, որինակ, Ֆաշիզմ: Սակայն դրանից կապիտալիզմի կալունացումն ավելի հաստատուն չի դառնում: Կապիտալիզմի հակասություններն աճում են և, դարգացման վորոշ փուլի մեջ, անխուսափելիորեն դեպի անկում կտանեն կապիտալիստական բովանդակ սիսեմը: Կապիտալիզմի՝ այդ մի շարք փուլերի բաժանվող ճգնաժամն իր ամբողջ ծանրությամբ հետդ

հմտե ընկնում և բանվոր դասակարգի և աշխատավոր
դասասաների ուսերին, վորոնց կյանքի պայմանները
վատթարանում են: Կապիտալի գրոհը պրոլետարիա-
տի դեմ ուժեղանում է: Ավելի մեծ չափով և խուզվում
աշխատավարձը, չերկարացվում և բանվորական ուրը
և դրա հետ միասին ավելանում են միլիոնավոր նո-
բանոր գործավուրկներ: Ֆինանսական կապիտալի գե-
րիշխանությունը, վոր բանիկերի և արդյունաբերու-
թյան միաձուլում և նշանակում, ավելի յե նպաստում
կապիտալի կենտրոնացմանը, վորն իր հերթին տա-
նում և դեպի շահագործող դասակարգերի կադմակեր-
պությունների և պետական իշխանությունյան մարմիննի-
րի միաձուլում: Բուրժուական դեմոկրատիան ակնհայտ-
նի կերպով, մշտապես խորացող ճգնաժամ և ապրում:
Դրա հետևանքով բանվորների հասարակ տնտեսական
պայքարը հանուն իրենց ստորջա շահերի՝ վոչ միայն
հանդիպում և համապատասխան կապիտալիստների
դիմադրություն, այլև հետզհետե ավելի ու ավելի յե
գարնվում բուրժուազիալի քաղաքական տիրապետու-
թյան վողջ սխտեմին: Նույնիսկ փոքր տնտեսական
գործադուլներն սկսել են ավելի ու ավելի քաղաքա-
կան բնույթ ստանալ, իսկ խոշոր տնտեսական կոն-
ֆլիկտներն արդեն՝ մի դասակարգ կանգնեցնում են
մյուս դասակարգի դեմ՝ պրոլետարիատին բուրժուա-
զիայի դեմ: Այդ դասակարգային պայքարի ամենաուրջ
սրումն և նշանակում և իր արտահայտությունն և
դտնում բանվորական լայն մասսաների աճող ձախաց-
ման մեջ: Կապիտալի դեմ մղվող պայքարը ներկա
պայմաններում անքակտելիորեն կապված և սոցիալ-
դեմոկրատիայի դեմ մղվող պայքարի հետ: Սոցիալ-

դեմոկրատիան ամեն ինչ անում է, վորպեսզի լերա-
րածգի կապիտալիզմի գոյությունը և հետզհետ ավն-
լի բացահայտորեն և հանդես գալիս կապիտալիստե-
րի դասակարգի դաշնակցի դերում: Մինչ նորանոր
փորձեր են արվում պակասեցնելու բանվորների աշ-
խատավարձը, աճում ու հսկայաթիվ են դառնում գոր-
ծադուրիների բանակները, կրճատվում են պրոլետա-
րիադի տնտեսական կազմակերպությունների իրա-
վունքները և այլն, սոցիալ-դեմոկրատիան ազդարա-
րում է՝ «խաղաղություն արդյունաբերության մեջ» և
բուրժուազիայի հետ միասին «արդյունաբերական դե-
մոկրատիայի» քարոզ և անում: Այդ բոլորը, այսինքն
ժամանակակից կապիտալիզմի զարգացման ամբողջ
լողկեան մղում է բանվորներին մանր տնտեսական
պահանջներից դեպի արմատական քաղաքական խոն-
դիրների դրումը, մղում է նրանց առույտ ընթացիկ
կարիքները պաշտպանելու դիրքից դեպի պայքար իշ-
խանություն դրավելու համար, իսկ այդ ժամանակ
սոցիալ-դեմոկրատիան, վորպես իմպերիալիզմի հավա-
տարիմ գործակալ, իր գլխավոր անելիքը գործադուր-
ներ չթուլատրելը, հակաությունները բթացնելը,
բանվորներին պրոլետարական պայքարի արմատական
խնդիրներից յետ վանելն և համարում: Սոցիալ-դե-
մոկրատիայի դերը մինչև այժմ զեռ բավականաչափ
չի պարզվիլ շատ ու շատ միլիոնավոր բանվորների
համար, բայց ամեն ինչ խոսում է հոգուտ այն բանի,
վոր նրա քաղաքականությունը, վոր հանդում է կա-
պիտալիս լաքեյական ակներև ծառայություն մատու-
ցելուն, նախապատրաստում է նրա կատարյալ անկումը
և դրա հետ միասին՝ բանվոր դասակարգի մեջ տակա-

վին պահպանված «սոցիալիստական», իսկ իրապիս-
մանր-բուրժուական պատրանքները, հույսերի և ակն-
կալությունների հետզհետե մոտեցող անկումը:

Սրանք են կապիտալիստական պետութիւնների
ներքին զարգացման հիմնական դժերը: Այդ ներքին
հակասութիւններն անքակտելիորեն կապված են այն
հակասութիւնների հետ, վոր միջազգային մրցադաշ-
տում հատուկ են կապիտալիզմին:

2. ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՀԱԿԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՅԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Տեխնիկական բազան վերակառուցելու, կապի-
տալիստական ռացիոնալացում կիրառելու, կապիտա-
լիստական կազմակերպութիւնների նոր, ավելի լայն
ձևերի և այլնի անցնելու վոչ մի փորձ չի կարող ներ-
կա պայմաններում թուլացնել հակասութիւնների
աճումը կապիտալիզմի սիստեմում և հենց դրանով չի
կարող թուլացնել դասակարգային պայքարի սրումը
կապիտալիստական յերկրների ներսում: Բայց կապի-
տալիստական յերկրները համաշխարհային շուկայի
միջոցով մտցված են համաշխարհային տնտեսութեան
սիստեմի մեջ, Այդ հանգամանքը, մի կողմից, անխու-
սափելի չեր դարձնում ներքին դասակարգային հա-
կասութիւնների վերածումը միջազգային հակասու-
թիւններին՝ պրոլետարիատի և բուրժուազիայի միջև
և, մյուս կողմից, համաշխարհային տնտեսութեան
նշանակութեան աճման հետ միասին՝ զրոսերում և
պայքարի սրումը կապիտալիստական պետութիւն-
ների միջև՝ համաշխարհային գերիշխանութիւն ձեռք
բերելու համար:

VI կոնգրեսի վորոշումների մեջ նորից և ավելի
վճռականորեն ընդգծված է այն փաստը, վոր, համաշ-
խարհային իմպերիալիստական պատերազմից սկսած,
կապիտալիզմի տնտեսական կենտրոնը Յեվրոպայից
փոխադրվել է Ամերիկա: Արդեն միանգամայն պարզո-
րոշ է, վոր ժամանակակից միջազգային հակասութիւն-
ների մեջ հիմնականը այն հակասութիւնն է, վոր ա-
ռաջացել է հյուսիս-ամերիկյան աճող կապիտալիզմի
չերկրի և Մեծ Բրիտանիայի միջև, վորը, չնայած իր
արտադրական ուժերի վիթխարի չափերին, դեռ չի
կարողացել հասնել նույնիսկ իր մինչպատերազմյան
մակարդակին: Այդ չի նշանակում, վոր մյուս իմպե-
րիալիստական յերկրների միջև չեղած հակասութիւն-
ները նվազում են կամ կորցնում են իրենց նշանա-
կութիւնը: Նման պատկերացումներն անխուսափելի-
որեն կտանելին դեպի սպարաւուրսիստական չեղրա-
կացութիւններին՝ թի կապիտալիստական ճգնաժամի
ընթացքը և թե՛ նկատի առնելով այդ՝ հեղափոխա-
կան պրոլետարիատի խնդիրները գնահատելու վերա-
բերմամբ: Այդ պատահեց իր ժամանակին հենց այն
հայտնի «Թեորիայի» հետ, վորը հյուսվել էր Յեվրո-
պայի մասին, այն Յեվրոպայի, վորին Ամերիկան «բա-
ժին» եր տալիս: Այդ «Թեորիան» այլ բան չեր, բայց
յիթի իմպերիալիստական հսկայի հզորութեամբ ճնշված
ժամանակակից քաղքենու տրամադրութիւնների չու-
րահատուկ արտահայտութիւն: Բայց, մյուս կողմից,
կոպիտ սխալ կլիներ նաև այն, յեթե մենք թերագնա-
հատելինք Հյուսիսային Ամերիկայի առաջնակարգ
դերը համաշխարհային կապիտալիզմի զարգացման
մեջ: Այդ նշված և չեղիլ դեռ կոմինտերնի՝ V կոնգրեսի

վորոշումներում: Դրանից հետո ամերիկական կապիտալիզմի դերն աճել է, մասնավորապես Յեվրոպայում: Իզուր չէ, վոր դերմանական ամբողջ տնտեսությունը գտնվում է համաշխարհային բանկերի և տրեստների լիազոր ամերիկացի **Ջիլբերտ Պարկերի** հսկողության տակ: Պատահական յերևույթ չէ, վոր **Լեհաստանի** ֆինանսա-տնտեսական զարգացման գործին տարիներից ի վեր հսկում է ամերիկյան վարկատուների ներկայացուցիչ միատր Դյուին:

Անցել է այն ժամանակը, չերը Միացյալ Նահանգները չէին զբաղվում Յեվրոպայի գործերով: Այժմ ընդհանառակը, Ամերիկան հետզհետե ծավալում է իր պաշարը կապիտալիստական Յեվրոպայի տիրապետող չերկրների դեմ և ամենից առաջ Անգլիայի դեմ՝ նպատակ ունենալով հաստատել իր գերիշխանությունը համաշխարհային քաղաքականության խնդիրներում: Դրա լավագույն ասպնույցներից մեկը վերջերս այնքան աղմուկ հանած Կելլոգի պայմանագիրն է: Այդ պայմանագրով Ամերիկան բացահայտորեն ձգտում է հեգեմոնի տեղ գրավել միջազգային քաղաքականության մեջ: Մինչ չեվրոպական շատ պետություններ, — վորոնք մասնակցում են անգլիական բուրժուազիայի գերիշխանության տակ գտնվող Ազգերի Լիգային, — ղեկավարված են դնում իրենց ստորագրությունը Կելլոգի պայմանագրի տակ, Ամերիկան այդ գործին մասնակից է անում վոչ միայն Յեվրոպայի պետություններին, այլ մյուս աշխարհամասերի պետություններին: Ինչպես հայտնի չէ, **ԽՍՀՄ**-ը նմանապես հայտարարություն արավ Կելլոգի պայմանագիրն ստորագրելու իր համաձայնության մասին, այսպես կոչված՝

պատերազմից՝ «վորպես ազգային քաղաքականության միջոցից» հրաժարվելու մասին:

Իդեպ, չես պետք է թեթևակի շոշափեմ նաև այդ հարցը: Այն մոտիվները, վորոնք գրեցին **ԽՍՀՄ**-ին միացնելու իր ստորագրությունը Կելլոգի պայմանագրին, հիմնականում նշված են խորհրդային կառավարության հայտարարության մեջ: **ԽՍՀՄ**-ը ամենայն պարզությամբ հայտնեց իր կարծիքն ամերիկական իմպերիալիզմի «պացիֆիստների» այդ փաստաթղթի մասին:

Մեզ համար պարզ է, վոր իմպերիալիստական պացիֆիզմի մերկացումը յեղել է և կմնա վորպես մեր կարևորագույն պարտականություններից մեկը միջազգային պրոլետարիատի առաջ: Այդ մտքով պայմանագրի ստորագրումը մեր կողմից մենք չենք կարող չնկատել վորպես մի նոր հնարավորություն՝ առաջադրելու պայմանագիրն ստորագրած պետություններին մի արմատական խնդր՝ ղինաթափման խնդիրը, վորը հանգիստանում է պատերազմները դադարեցնելու միակ պայմանը և ուստի չի համատեղված իմպերիալիստական տիրապետության սիստեմի հետ: Կելլոգի պայմանագիրն ստորագրելու խնդիրը լուծելիս չի կարելի հաշվի չառնել իմպերիալիստական պետությունների մեջ չեղած հակասությունները: Այդ տեսակետից ամերիկական պայմանագրի ստորագրումը — վորչափ այդ պայմանագիրն ուղեկտիվ կերպով վորոշ պարտավորություններ է դնում ստորագրող պետությունների վրա՝ հասարակական կարծիքի հանդեպ — խորհրդային Միության համար ունի վորոշ նշանակություն, մանավանդ այն իմպերիալիստական պե-

տությունները դեմ, վորոնք առանձնապես շտապում են նոր պատերազմներ առաջ բերել և ուղղակի հարձակվել ԽՍՀՄ-ի վրա: Մեր կառավարությունը ժամանակին մերկացրեց այն փորձերը, վոր արվում էին բուրժուական պետությունների կողմից՝ կելլոգի պայմանագրերը ԽՍՀՄ-ի դեմ միասնական ճակատ ստեղծելու նոր միջոց դարձնել, և այդպիսով թույլ չտվեց նրա նախաձեռնողներին իրագործելու այդ: Միաժամանակ պարզվեց, վոր վոչ միայն անհնար էր անտեսել Խորհրդային Միությունը, այլև ընդհակառակը, — վոչ միայն բանվորների, այլև մանր-բուրժուական լայն զանգվածների աչքում — ներկայիս ամեն ռազմատենչ իմպերիալիստներին դրեց շատ անհարմար դրություն մեջ, այն իմպերիալիստներին, վորոնք ավելի շատ են շտապում ռազմական հարձակում գործել ԽՍՀՄ-ի վրա:

Այսպիսով, Հյուսիսային Ամերիկյան բացահայտ պայքար է մղում՝ գերիշխանություն ձեռք բերելու միջազգային քաղաքականության մեջ: Դա անխուսափելիորեն սրում է հակասությունները Միացյալ Նահանգների և Մեծ Բրիտանիայի միջև, վորը հանդիսանում է չերկրորդ ամենահզոր իմպերիալիստական պետությունը: Այդ հակասությունները հետզհետե ավելի սուր և բացահայտ բնույթ են ընդունում: Այդ տեսակետից շատ բնորոշ են թեկուզ Միացյալ Նահանգների կառավարության այն փորձերը, վոր նա անում է՝ Յեդիստոսի և Իրլանդիայի հետ նամիջականորեն կապվելու համար:

Բայց այդ միաժամանակ նաև նշանակում է, վոր ամբողջ աշխարհում այժմ չի մնում վոչ մի կապի-

տալիստական պետություն, վորն ակտիվ մասնակցություն չցուցաբերի համաշխարհային քաղաքականության մեջ: Այդ նշանակում է, վոր ամբողջ աշխարհի բոլոր ազգերը և բոլոր ժողովուրդները մասնակից են արվում շահերի այն պայքարին, վոր տեղի չի ունենում համաշխարհային քաղաքականության մրցադաշտում: Յեվ հենց դրանով էլ կապիտալիստական պետությունների միջև չեղած ալժմյան կոնֆլիկտներն անխուսափելիորեն տանում են դեպի համաշխարհային — իմպերիալիստական մեծագույն պատերազմների բռնկում:

3. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՅԵՎ ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԿՈՆԳՐԵՍՍՈՒՄ: ՊԱՅՔԱՐ ՄԱՍՍԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՅԵՎ ՊԱՅՔԱՐ ՍՈՑԻԱԼ-ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ ԴԵՄ

Ներկա շրջանում համաշխարհային կապիտալիզմը՝ հանձինս մի շարք խոշորագույն պետությունների՝ ծանր տնտեսական դեպրեսիա չե ապրում: Այդ դեպրեսիան նկատելի չե վոչ միայն չեղյալական չերկրներում, այլև հյուսիս-ամերիկյան կապիտալիզմի հզոր չերկրում: Կապիտալիզմի հիմնական հակասությունը՝ արտադրական ուժերի աճման և շուկաների սակավության միջև չեղած հակասությունն այժմ ավելի, քան չերբեիցե առաջ է մղում գաղութների հետ ունենալիք փոխադարձությունների խնդիրը: Համաշխարհային եկոնոմիկայի և գրա հետ միասին համաշխարհային քաղաքականության դարգացման մեջ գաղութները խնդիրը դառնում է ամենակարևոր խնդիրներից մեկը: Այդ խնդրի նշանակությունն ավելի

յե բարձրանում նրանով, վոր աշնայիսի գաղութներէ և կիսագաղութների վերաբերմամբ, ինչպիսին ե Զինաստանը,— իսկ հետզհետե և Հնդկաստանը, իսկ վոչ հեռավոր ապագայում նաև Յեգիպտոսը— միջազգային հարաբերութիւնների տեսակետից ավելի ու ավելի սխալ ե դառնում այն հայացքը, վորի համաձայն այդ յերկրները նկատվում են սոսկ վորպես պաշարի որջեկտ իմպերիալիստական պետութիւնների միջև, վորչափ նրանք հետզհետե բռնում են ինքնուրույն կապիտալիստական զարգացման ուղին: Ընդսմին գաղութային յերկրների զարգացումն այժմյան պայմաններում չի կարող չընթանալ մի շարք հեղափոխական խոր բեկումների միջով: Այսպես՝ որինակ՝ շինական հեղափոխութեան վերջին վերելքից հետո՝ այժմ կատարվում ե մասսաների նախապատրաստման պրոցեսը՝ նոր ավելի հզոր հեղափոխական վերելք կատարելու Զինաստանում: Հնդկաստանում նմանապես տեղի չե ունենում հեղափոխական խմորումների ուժեղացում, վոր հզի չե հեղափոխական մեծ փոթորիկներով:

Գաղութային յերկրների զարգացման այդ բընույթը հսկայական ցնցումներով ե արտահայտվում կապիտալիստական սխտեմի վրա: Դրա հետևանքով իմպերիալիզմի ներհակութիւնները սրվում են: Իր հերթին այդ սրումը տանում ե դեպի զինված ընդհարումներ իմպերիալիստների միջև, աչսինքն՝ դեպի իմպերիալիստական նոր պատերազմներ: Թե չեկրոպական և թե ամերիկական խաղաղասերների աչժմյան պացիֆիստական շաղակրատութիւնն ալ բան չի, բայց յեթե այդ նոր իմպերիալիստական պատերազմ-

ների նախապատրաստման քողարկում: Բավական ե ասել, վոր թե Յեվրոպայի և թե Ամերիկայի պացիֆիստները սխտեմատիկաբար ավելացնում են իրենց սպառազինումները և իմպերիալիստների ռազմա-դիվանագիտական նորանոր միութիւններ են ստեղծում միմյանց և ԽՍՀՄ-ի դեմ: Իմպերիալիստական պացիֆիզմի մերկացման լավագույն միջոցներից մեկը հանդիսանում են խորհրդային կառավարութեան աչն առաջարկները, վորոնք ձևակերպված են լեղել սկզբում վորպես ընդհանուր և լիակատար զինաթափում, իսկ հետո, իբրեւ միջիմում, վորպես բոլոր պետութիւնների մասնակի զինաթափում: Այդ բոլորը պատերազմի խնդիրը դարձնում ե ներկա, դարաշրջանի ամենագլխավոր խնդիրը:

Ահա թե ինչու Կոմիւնտերնի Վ կոնգրեսն առանձնապես քննութեան առավ պատերազմական վտանգի և իմպերիալիստական նոր պատերազմների դեմ պաշարելու միջոցների խնդիրը: Հասկանալի չե, վոր գաղութների հարցն ել դրվել ե վորպես կոնգրեսի որակարգի հատուկ կետերից մեկը:

Այդ բոլոր ասածներից հետևում ե աչն, վոր Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալի բոլոր սեկցիաները պետք ե ամեն կերպ ուժեղացնեն պաշարը սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ, վորպես ներկա միջազգային կացութեան պայմաններում՝ բանվոր դասակարգի շարքերում իմպերիալիզմի առանձնապես վտանգավոր գործակալների դեմ: Վ կոնգրեսն առանձնապես ընդգծեց այդ խնդիրը: Միաժամանակ կոնգրեսը, նշելով քանիւսների ձախացման պրոցեսը և դրա թվում ձախ հոսանքների ուժեղացումը սոցիալ-դեմոկրատիայի

պրոլետարական կադրերում, առանձին շեշտով ընդգծեց «ձախ» սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդներին ամենավճճական մերկացման անհրաժեշտությունը, նկատի առնելով այն, վոր նրանք բանվորական մասսաների մեջ բուրժուական քաղաքականություն կիրառելու ամենանրբամիտ և, հետևարար, ամենափոստակարգորձիչներն են: «Պաշար հանուն մասսաների» լուրուզը պետք է դառնա ել ավելի ակտուալ լողունգ ժամանակակից պայմաններում, չերբ սրվում և բանվորների դասակարգային պայքարը կապիտալիզմ և աճում համաշխարհային նոր իմպերիալիստական պատերազմի վտանգը: Միասնական պրոլետարական ֆրոնտի տակտիկան պահպանում և իր կարևորագույն նշանակությունը, և կիրառելով այն ժամանակակից պայմաններում, վորպես կանոն, միայն վարից, պետք է նպաստի այն բանին, վոր բանվորական մասսաներն ավելի շատ անջատվեն սոցիալ-իմպերիալիստական II ինտերնացիոնալից և նրա՝ Ամստերդամի արհմիութենական բաժանմունքից: Այդ տակտիկան չեղել և և կլինա վորպես սոցիալ-դեմոկրատիայի, ներառյալ նաև նրա «ամենաձախ» առաջնորդներին — մերկացման տակտիկա՝ հիմնված հարձակվող կապիտալին հակահարված տվող պրոլետարական ուժերի միացման վրա: Նկատի առնելով բանվորական ամենալայն դանդաղներին մեր կողմը գրավելու խնդրի սրությունը, VI կոնգրեսը հատկապես շեշտեց առանձին կուսակցությունների թույլ կողմերը սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ պայքարելու գործում, ինչպես նաև կոմմունիստների արհմիութենական աշխատանքի թուլությունը կապիտալիստական չեղերներում: Ռեալիզմը

արհմիություններում կոմմունիստների կողմից կատարվելիք աշխատանքի խնդիրը չեղել և և մնում և վորպես մասսաներին կոմմունիզմի կողմը գրավելու հիմնական խնդիրներից մեկը:

Ներկա միջազգային կացություն պայմաններում մեր աշխատանքի ուժեղացումն արհմիություններում դարձել և կոմմունիստական ինտերնացիոնալի համար մի առանձնապես սուր խնդիր: Մասսաներին մեր կողմը գրավելու համար ծավալվող պայքարի խնդիրը պարտավորեցնում և նաև կոմմունիստական չեղիտառարդությունը բոլոր կադմակերպություններին, ինչպես նաև կիՄ-ին իր ամբողջությունամբ, իրենց հետագա ամբողջ աշխատանքի ընթացքում ուշադրության կենտրոն դարձնել այդ խնդիրը:

Վերջապես կոմիստերն ընդգծեց իր աշխատանքի արմատական բարելավման անհրաժեշտությունը՝ գլուղացիություն աշխատավորական լայն դանդաղներին հեղափոխական պրոլետարիատի կողմը գրավելու ասպարիզում:

III. ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ ԳԻԾԸ

1. ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՊԱՅՔԱՐ ՏՐՈՑԿԻՉՄԻ ԴԵՄ

Վերջին հարցը, վորի վրա անհրաժեշտ և կանգ առնել, այդ՝ իրեն, կոմմունիստական ինտերնացիոնալի խնդիրն և, և այդ կապակցությունամբ՝ նրա հիմնական քաղաքական գծի խնդիրը ներկա շրջանում: VI կոնգրեսի բնորոշ գծերից մեկը՝ նրա վորո-

շումների միաձայն ընդունվելն է: Վ կոնգրեսսին հաջորդող ժամանակաշրջանում կոմիտեներն ստիպված են համառ պայքար մղել շատ ոպպոզիցիոն հոսանքների դեմ, վերոնք հարձակվում ելին կոմիտեների լեհինյան գծի վրա՝ թե «աջից» և թե «ձախից»: Սակայն կոմմունիստական Խոտերնացիոնալը Վ կոնգրեսս չեկավ իր շարքերի լիակատար միասնականությամբ, վոր կոփվել եր ամեն տեսակի գաղափարական տատանումների և, առաջին հերթին, տրոցկիզմի դեմ մղված պայքարում: Կարելի չե ասել, վոր կոմիտեների միասնականությունը ձեռք բերվեց տրոցկիզմի հաղթահարման հետևանքով: Վերջինս առաջ յեկավ անմիջականորեն մեր խորհրդային պայմաններից, Համկուլուսից (բ), բայց վորպես հայացքների ուրույն սխառն, վորի եյությունը ձախ ֆրազներով քողարկված աջ քաղաքականությունն է, փորձեց հանգես գալ իբրե թե լեհինիզմի պաշտպանության դիմակի տակ և միաժամանակ կատաղի հարձակումներ գործեց լեհինյան կոմիտեների գծի դեմ: Այդ իրեղորդիան չեր կարող մագնիս չգառնալ զանազան ոպպոռտունիստական ելեմենտների և խմբակների համար, վորոնք թեև գտնվում ելին կոմիտեների շարքերում, բայց դեռ չեյին ապատարվել սոցիալ-դեմոկրատական տրամադրություններից: Դրա հետևանքով տրոցկիզմը դարձավ ինտերնացիոնալ մի դրոշաչն բոլոր բացահայտ, բայց ժամանակավորապես դիմակավորված ոպպոռտունիստների համար, վորոնք գտնվում ելին կոմիտեների շարքերում: Բայց հենց այդ ել ոգնեց կոմմունիստական Խոտերնացիոնալին սրբել իր շարքերից բավականաչափ ոպպոռտունիստական փառած ուղեղներ:

Դեռ ավելի կարևոր է աչն, վոր տրոցկիզմի դեմ մղված աչս պայքարում կոմիտեներն կարողացավ սրել իր գաղափարական զենքը և ավելի բարձրացնել լեհինիզմի գաղափարական դրոշը միջազգային պրոլետարիատի ամենաաչն զանգվածների աչքում:

Կոնգրեսսը ցուց տվեց, վոր տրոցկիզմը մերկացված է կոմմունիստական կուսակցությունների շարքերում մինչև վերջ: Տրոցկու բոլոր փորձերը՝ դիմել Վ կոնգրեսսին զանազան հալտարություններով՝ սկսած կոմիտեների ծրագրի նախագծի քննադատությունից և Համկուլուսի (բ) քաղաքականության դեմ նոր հարձակումներ գործելուց մինչև նրա խնդիրքը՝ վերադարձնել իրեն կոմմունիստական Խոտերնացիոնալի շարքերը, չեյին կարող և չկարողացան վոչ մի համակրանք առաջ բերել, վորովհետև Տրոցկին և աչս անգամ շարունակում եր դեռ խորացնել իր հին սխալները և դրանով ապացուցեց միայն, վոր նա վերջնականապես խզել է իր կապերը կոմմունիզմի հետ:

Հասկանալի չի նաև աչն, վոր կոնգրեսսը մերժեց տրոցկիստների աչն բոլոր բողոքարկումները, վոր արել ելին նրանք կոմիտեների նախելին վորոշումների նկատմամբ:

Այդ չի նշանակում, վոր կոմմունիստական Խոտերնացիոնալն աչլես առիթ չի ունենա պատահելու տրոցկիստական տրամադրությունների մնացորդների հետ նաև հետագայում: Համկուլուսը (բ) պետք է հաշվի առնի այդ և տվչալ շրջանում, մի շրջան, չերը լեհ-դուստրացման կուրսի արագ կիրառումը չի կարող չհանդիպել հսկայական տնտեսական դժվարությունների և դասակարգային պայքարի ժամանակակից սրմանը չիր-

կրում: Ուստի և մենք ալժմ ել պարտավոր ենք սխտեմատիկ գաղափարական պայքար մղել տրոցկիզմի ֆրոնտիերների հետը զիգգազների դեմ: Կոմիտեներն ի վորոշումները դիմ քաշեցին Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալի զարգացման ալդ փուլի տակ, մի փուլ, վորն զգալի չափով կապված եր Կոմիտեներն շարքերում յիզած տրոցկիստական վտանգի հաղթահարման հետ:

Կոմիտեները տրոցկիստական տարրերից մաքրելու հետ միասին, — տարրեր, վորոնց ազդեցութունը սովորաբար փոքրիկ խմբերի սահմաններից ալն կողմ չեր անցնում, — Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալը հանձինս Վ Կոնգրեսի իր շարքերի մեջ մտցրեց յոթ նոր սեկցիա: Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալին միացան Կուբայի, Կորեայի, Նոր Զելանդիայի, Պարագվայի կոմկուսակցութունները, Իրլանդական բանվորական լիգան, Եկվադորի սոցիալիստական կուսակցութունը և Կոլումբիայի հեղափոխական-սոցիալիստական կուսակցութունը: Ալդ սեկցիաների մտնելը Կոմիտեներն շարքերը՝ համաշխարհային կոմմունիզմի աճման կարևոր նշաններից մեկն ե:

2. ԳԼԵԱՎՈՐ ԳԻԾԸ՝ ԱՋ ԹԵՔՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՍ

Վորոնք են Կոմիտեներն քաղաքական գծի բնորոշ կողմերն ալժմյան պայմաններում, տրոցկիզմի քայքայումից հետո: Ինչհամե և կայանում իրեն Կոմմունիստական Ինտերնացիոնալի շարքերում մղելիք գաղափարական պայքարի զլխավոր գիծը հերկայումս և առաջիկա շրջանում: Ինչն և ալդ մտքով Կոնգրեսի վորոշումներում հիմնականը:

Ալդ հարցերին միանգամայն պարզ ու շատ կա-

րևոր պատասխան ե տալիս Վ Կոնգրեսի հիմնական բանաձևը:

Նկատի առնելով, վոր կապիտալիզմի մասնակի կաշունացման շարունակվելու պայմաններում, կոմմունիստական կուսակցութունների առանձին շերտերի վրա չի կարող իր ազդեցութունը չունենալ սոցիալ-դեմոկրատիան՝ հանձինս իր զանազան ձևափոխութունների, Վ Կոնգրեսն ընդգծեց կոմմունիստական կուսակցութունների շարքերում յիզած աջ վտանգի դեմ պայքարելու անհրաժեշտութունը: Իրոք, մենք բավականաչափ հիմք ունենք չմոռանալու սոցիալ-դեմոկրատիայի ուժը բանվոր դասակարգի շարքերում: Սոցիալ-դեմոկրատիայի ալդ ուժն արտահայտվում ե վոչ միայն նրանով, վոր միլիոնավոր բանվորներ դեռ շարունակում են պարլամենտական ընտրութուններին ձայն տալ «սոցիալիստներին»: Սոցիալ-դեմոկրատիայի գաղափարական ազդեցութունը մուտք ե գործում — յերբեմն բավական նկատելի չափերով — նաև կոմմունիստական կուսակցութունների շարքերը: Մենք չենք կարող անտես առնել նաև ալն փաստը, վոր կոմմունիստական կուսակցութունները շատ գործիչներ դուրս են չեկել սոցիալ-դեմոկրատիայի շարքերից: Ալդ, մասնավորապես, չեկում ե ընկ. Պյատնիցկու դեկուցումից, վոր նա արել ե մանդատային հանձնաժողովի կողմից, ի վորը չերեկ հրատարակեց, վորովհետև ալդ դեկուցման մեջ նշված ե, վոր նույնիսկ Վ Կոնգրեսի պատգամավորների 30% -ն անցյալում պատկանել ե սոցիալիստական և սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութուններին (չհաշված ՌՍԴԲԿ): Մենք պետք ե հիշենք ալդ մասին, մանավանդ այն դեպքերում, յերբ մենք գործ ու-

նենք այնպիսի կուսակցությունների հետ, վորոնք ղեռ չեն անցել խոշոր հեղափոխական փորձությունների միջով: Այսպես, որինակ՝ Յեվրոպայի ամենամեծաթիվ կոմունիստական կուսակցության՝ Չեխո-Սլովակիայի կոմունիստական կուսակցության՝ զրուծյունը այդ մտքով զգալապես տարբերվում է այնպիսի կուսակցության զրուծյունից, վորպիսին է Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցությունը, վոր վերջին տասնամյակում անցել է մի շարք խոշորագույն հեղափոխական անցքերի ընթացքով: Այդ փաստը չեն կարող հաշվի չառնել թե իրենք՝ Չեխո-Սլովակիայի կոմունիստները, և թե ամբողջ Կոմինտերնը:

Նկատի առնելով այդ ամենը, կարելի չէ հեշտությամբ հասկանալ, թե ինչու այժմյան պայմաններում Վ կոնգրեսին անհրաժեշտ գտավ, վոր զրեթե բոլոր կոմունիստական կուսակցություններն ուժեղացնեն իրենց պայքարն ու պայքարողունիստական թեքումների դեմ: Այդ հոսանքների դեմ պայքարելու անհրաժեշտությունն ընդգծված է թե Ֆրանսիայի կոմունիստական կուսակցության վերաբերմամբ և թե Անգլիայի, Իտալիայի, Գերմանիայի և այլ կոմունիստական կուսակցությունների վերաբերմամբ: Այստեղ ել պետք է նշել, վոր կոնգրեսը հավանություն տվեց այն տակտիկային, վոր ուրվագծել եր Կոմինտերնի գործկոմի IX պլենումը, մի տակտիկա, վորի համաձայն պետք է ուժեղացվի կոմունիստների պայքարը բուրժուական «բանավորական» կուսակցությունների դեմ, այսինքն՝ սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ, մի բան, վոր առանձնապես անհրաժեշտ եր իրադրվել—և արդեն սկսել է իրագործվել, թեև վոչ առանց վորոշ դիմադրության—

Ֆրանսիայում և Անգլիայում: Անհրաժեշտություն չկա մտնումսն կանգ առնել կոնգրեսի բանաձևի համապատասխան մասերի վրա: Բավական է կարգալ հիմնական բանաձևի չեղրափոխման գլխի միայն այն մասը, վորտեղ աջ թեքումների դեմ պայքարելու վերաբերյալ միտքը ձևակերպված է կոմունիստական կուսակցությունների վերաբերմամբ՝ ընդհանրապես: Այստեղ ասված է հետևյալը.

1) Ներկայումս կոմունիստական կուսակցությունների ներսում—կապիտալիզմի մասնակի կաշտանացման և սոցիալ-դեմոկրատիայի ազդեցության անմիջական հետևանքով—թեքումների գլխավոր գիծը՝ ֆալաֆակաճ հիս գիւրֆաւորումից հակված է գեպի աջ: Այդ արտահայտվում է «լեգալիզմի» մնացորդներին ավելորդ որինակատարության, գործադուլային շարժման վերաբերմամբ ցուցահանվող «խվոստիզմի», դեպի սոցիալ-դեմոկրատիան յեղած սխալ վերաբերմունքի (որինակ՝ հայտնի հակառակումն Կոմինտերնի գործկոմի IX պլենումի վորոշումների՝ Ֆրանսիայում), միջազգային անցքերին վոչ բավարար չափով նշանակություն տալու և այլնի ձևով: Թւգ աջ թեքումները, լերը համեմատաբար ամուր սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցություններ գոյություն ունեն, — առանձնապես վսանգաւոր են, յեվ ցրանց գեմ մղվելիք պայքարը պեսֆ է գրվի առաջից պլանի վրա, մի հանգամանք, վոր թելագրում է սիսեմաթիկ պայքար մղել ճայեվ այն հաւսվողական վերաբերմունքի գեմ, վոր գոյութլուն ունի գեպի աջ հոսանքները՝ կոմունիստականությունների ներսում: Սակայն զրա հետ միասին կան ճայեվ «ձախ» թեքումներ, վորոնք արտահայտ-

վում են միասնական ֆրոնտի տակտիկան ժխտելու հայտնի տեղեկացի, արհմիութենական աշխատանքի հսկայական նշանակությունը չհասկանալու, հեղափոխական ֆրազների քաղաքականությունը և — Ձինաստանում — ապստամբական տենդենցների ձևով¹։

Մեջբերված քաղվածքից չերևում է, վոր VI կոնգրեսը նշում է նաև «ձախ» տենդենցների առկայությունը, մանավանդ չինական կոմկուստիկցություն մեջ։ Սակայն կոնգրեսը գլխավորապես շեշտում է աջ թեքումների դեմ մղվելիք պայքարի անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև կոմկուստիկցությունների ներսում չեղած աջ հոսանքների վերաբերմամբ արտահայտվող հաշտվողական տենդենցների հաղթահարման անհրաժեշտությունը։ Այլ տենդենցների և նրանց վերաբերմամբ չեղած հաշտվողականության թյան դեմ պայքարելու այդ միտքն ընդգծված է կոնգրեսի հիմնական բանաձևովում և հատկապես լիզրոպական ամենագլխավոր կուսակցության՝ Գերմանիայի կոմկուստիկցության վերաբերմամբ։ Ահա այս է կոմիստերնի վորոշման հիմնական գիծը ներկուսակցական զարգացման վերաբերմամբ առաջիկա ամբողջ շրջանի համար։

3. ԿՈՆԳՐԵՍՍԸ՝ ԽՍՀՄ-Ի ՅԵՎ ՀԱՄԿՈՄԿՈՒՍԻ (Բ) ՄԱՍԻՆ։ ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԸ ՅԵՎ ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԼՈՁՈՒՆԳԸ

Առանձնապես պետք է նշել կոնգրեսի վորոշումը ԽՍՀՄ-ի և Համկոմկուսի (Բ) մասին։

Կոմմունիստական Խնտերնացիոնալն ընդհանուր

¹ Ընդգծումներն իմն. են — Վ. Մ.

հավանություն տվեց Խորհրդային Միության սոցիալիստական զարգացման արդյունքներին և ճիշտ համարեց կուսակցական և մասնավորապես XX համագումարի վորոշումներում գծված հետագա քաղաքական հեռանկարները։ Կոնգրեսը լիովին հավանություն տվեց Համկոմկուսի (Բ) կիրառած պայքարին ընդդեմ ոպպոզիցիայի, վորի միջուկը տրոցկիզմն էր, ինչպես նաև լիակատար համերաշխություն արտահայտեց հեղափոխական անհրաժեշտությունից բղխող այն միջոցների նկատմամբ, վորոնք գործադրվել են ոպպոզիցիայի լիզերների վերաբերմամբ։ Կոնգրեսի պատգամային լիզերների մեջ մտնում էին կոնգրեսի ներկա գտնվող բոլոր կուսակցությունների պատգամավորները — արված հատուկ հայտարարություններում կոնգրեսը հավանություն տվեց մեր կուսակցության վարած քաղաքականությանը։ Կոնգրեսի պատգամավորությունների այդ հայտարարություններն արժանի չեն Խորհրդային Միության բանվորների և բանվորահինների հատուկ ուշադրության։

Յեվ, վերջապես, կոմմունիստական Խնտերնացիոնալում կիրառվող ինքնաքննադատություն մասին, ինչպես այդ արտահայտությունը գտավ VI կոնգրեսի աշխատանքներում։

VI կոնգրեսի ալիլի վճռականությամբ, քան չերբիցե առաջ, նշեց այն բոլոր թերությունները, վոր կան թե առանձին կոմմունիստական կուսակցությունների աշխատանքի մեջ և թե իրեն. գործադիր կոմիտեի աշխատանքի մեջ։ Ներկա շրջանում՝ գալիք դասակարգային վիթխարի կռիվների համար նախապատրաստվե-

մտքով, վոր անհրաժեշտ է «վճռականապես փոխել կուսակցութեան գիծը՝ բանվորներին կուսակցութեան ղեկավար զիրքերում առաջ քաշելու իմաստով»։ Յեւթորդայն միշտ ք խոշորագույն կոմմունիստական կուսակցութեանն երում, Գերմանիայի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի կոմկուսակցութեանների նման սեկցիաների գլուխ են կանգնած արդեն բավական աչքի ընկնող գործիչներ, վոր դուրս են յեկել պրոլետարիատի միջից։ Անկասկած, բանվորական մասսաներին սոցիալ-դեմոկրատիայի ազդեցութեանից դուրս բերելու և մեր կողմը գրավելու համար հսկայական նշանակութեան կունենա այն, վոր մենք հետզհետե ավելի ու ավելի առաջ քաշենք կոմկուսակցութեանների ղեկավար մարմիններում բանվոր-առաջնորդների, վորոնք փորձված ու չեփված են հեղափոխական պայքարի բովում և անքակտելի կապերով կապված են մասսաների հետ։ Ընդամեն այդպիսի բանվոր-առաջնորդների առաջ նմանապես պետք է զրկված լինի իրենց տեսական պատրաստականութեանն ամեն կերպ խորացնելու խնդիրը։

Անհրաժեշտ է նաև կանգ առնել մի կարևոր որինակի վրա՝ բնութագրելու համար առանձին կոմմունիստական կուսակցութեանների դրութեանը։ Այդպիսի որինակ կարող է ծառայել Լեհաստանի կոմկուսակցութեան դրութեանը։ Վորչափ դատարկ խոսակցութեան չեն հանդիսանում մեր այն պնդումները, թե լեհական ռադմաշունչ Փաշիդնի առանձին վտանգ է ներկայացնում խաղաղութեան պահպանման գործի համար, նույնչափ Լեհաստանի կոմկուսակցութեան դրութեանը պետք է արժանանա կոմիստերնի հատուկ ու-

շաղրութեան։ Մինչդեռ այդտեղ ստեղծվել է միանգամայն անհանդուրժելի մի կացութիւն՝ կոմմունիզմի շահերի տեսակետից։ Ներկայումս ունենալով արմատական սկզբունքային տարածայնութեաններ, կուսակցութեանը գրեթե փաստացի պառակտման առաջ է կանգնած, համարյա թե բաժանվել է չերկու հավասար մասերի, վորոնք փոխադարձ անհաշտելի պայքար են մղում։ Յեւ չնայած այն բանին, վոր կոմիստերնի գործկոմը միայն վերջերս վորոշում ընդունեց կուսակցութեան ղեկավար մարմինների կիրառած գծի ճշտութեան մասին, կուսակցութեանը քայքայող ֆրակցիոն պայքարը վոչ միայն չի դադարել, այլև հասել է ծայրահեղ չափերի։ Այսպիսի դրութեամբ և մանավանդ նկատի առնելով այն փաստը, վոր կոմիստերնը հավանութեան է տվել կուսակցութեան կիրառած քաղաքական գծին, լեհական կոմկուսակցութեան համար կենտրոնական խնդիր է հանդիսանում՝ իսկական ադրոլետարական, իսկական բայլելիկան դիսցիպլինա վերականգնելը ամեն տեսակի ֆրակցիոնականութեան հաղթահարելու և կուսակցութեան բոլոր մասերը նրա ղեկավար մարմիններին յենթարկելու հիմունքով։ Վ կոնգրեսը հանձնարարեց կոմիստերնի Գործկոմին միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի ամենամոտ ժամանակում լեհական կոմկուսակցութեան ներքին դրութեան մեջ այդ ուղղութեամբ վճռական բեկում կատարվի։

Վերջապես, մոտենալով իր աշխատանքին ինքնաբանադատութեան տեսակետով, կոմմունիստական ինտերնացիոնալը նշեց ևս մեկ ընդհանուր թերութեան կոմկուսակցութեանների աշխատանքի մեջ։ Այդ թերութեանն արտահայտվում է այն մոմենտներին, չեր-

անհրաժեշտ են բանվոր դասակարգի ինտերնացիոնալ չելույթներ: Կոնգրեսսը նշեց, վոր մի շարք դեպքերում, չերբ Կոմմունիստական ինտերնացիոնալի առաջ կանգնում եյին՝ կոմմունիստական կուսակցութիւնների միասնական չելույթի խնդիրները միջազգային կյանքում կատարվող խոշոր անցքերի առթիւ (որինակ՝ իմպերիալիստական նոր պատերազմների վտանգի դեմ պայքարելու, չինական հեղափոխութեան պաշտպանութեան ընդհանուր և մասնավորապես հանքագործների գործադուլը Անգլիայում պաշտպանելու համար և այլն), ապա համապատասխան ինտերնացիոնալ քաղաքական կամպանիաները մեծ թուլութիւն ցուցահանեցին կոմկուսակցութիւնների աշխատանքի մեջ: Մինչդեռ միջազգային ամբողջ կացութիւնը թելադրում է մեզ՝ ամեն կերպ ուժեղացնել բանվոր դասակարգի չելույթների իրական միջազգայնութիւնը:

Զխոսելով այլևս այն մասին, վոր Կոմմունիստական ինտերնացիոնալը, մանավանդ ծրագիր ընդունելով, ամբողջ լրջութեամբ իր առաջ դրել է համաշխարհային պրոլետարական դիկտատուրա հաստատելու պայքարի խնդիրները, ընթացիկ մոմենտի առանձնահատկութիւնները միջազգային հարաբերութիւնների զարգացման մեջ—հարաբերութիւններ, վորոնք հետզհետեւ ավելի ու ավելի ակտուալ են դարձնում նոր իմպերիալիստական պատերազմների խնդիրը—ստիպում են ավելի վճռականութեամբ առաջ մղել բանվոր դասակարգի ինտերնացիոնալ չելույթների խնդիրը: Հաշվի առնելով այդ դրութիւնը՝ Վ Կոնգրեսսը, հենց ամենից առաջ նկատի առնելով իմպերիալիստական նոր պատերազմների վտանգի դեմ պայքարելու խնդիրները,

համաձայնութիւն տվեց այսպես կոչված Միջազգային Կարմիր ու կազմակերպելու գաղափարին: Զնշանակելով առաջիկ վորեւմի վորոշ ժամկետ, Կոնգրեսսը նշեց, վոր Միջազգային կարմիր ուր պետք է կապված լինի այն պայքարի հետ, վորը մղվում է իմպերիալիստական պատերազմների վտանգի և կապիտալի կողմից բանվոր դասակարգի վրա կատարվող հարձակումների դեմ, իսկաշտպանութիւնը իՍՆՄ-ի և գաղութների ազատագրական պայքարի: Այդ «որվա» կիրառումը պետք է իրենից ներկայացնի զանազան չերկրների բանվորների մի ցույց հեղափոխական-պրոլետարական պայքարի դրոշի տակ: Միանգամայն հնարավոր է և այն, վոր Միջազգային կարմիր ուրվան նախորդեն մի շարք պրոլետարական համերաշխ չելույթներ չերկրների առանձին գրուպպաներում: Բանվորների նման ինտերնացիոնալ չելույթները մեծ նշանակութիւն կունենան պրոլետարիատի միջազգային հեղափոխական վճռական նախապատրաստման գործում: Դրա համար բավականաչափ առիթներ կլինեն մեր դարաշրջանում, մի դարաշրջան, չերբ կապիտալը կատարի հարձակումներ է գործում բանվոր դասակարգի դեմ, չերբ գաղութներում ուժեղանում է իմպերիալիզմի ճնշումը, չերբ իՍՆՄ-ի դեմ իմպերիալիստական հարձակում գործելու նախապատրաստական լայն աշխատանքներ են ծավալվում: Զանազան չերկրների բանվորների այդ չելույթները պետք է լայն մասսաների առաջ ավելի սուր կերպով դնեն բանվոր դասակարգի միջազգային քաղաքականութեան խնդիրները: Միջազգային պրոլետարիատն սկսելով առանձին ինտերնացիոնալ չելույթներից, պետք է հասնի այն ինտերնա-

ցիոնալ պայքարին, Վորը մղվելու չե կոմունիստական Խնտերնացիոնալի ծրագրի իրագործման, համաշխարհային պրոլետարական դիկտատուրայի, համաշխարհային կոմունիզմի հաղթանակի համար: (Ծախահարուծյուն):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Եջ

I. Կոմունիզմի ծրագիրը լեզ հեռանկարները	7—25
1. Ծրագրի ընդունելու նշանակությունը	7
2. Ծրագրի հիմնական գաղափարը	12
3. Կոմունիզմը և սոցիալիստական ռեֆորմիզմը	19
II. Միջազգային գրուքյունը լեզ Կոմիս- սերի խնդիրները	25—39
1. Յերեք պատմաշրջան և ընթացիկ մոմենտը	25
2. Կապիտալիզմի հակասությունները և մի- ջազգային քաղաքականությունը	30
3. Պատերազմի և գաղութային խնդիրները կոնգրեսում: Պայքար մասսաների համար և պայքար սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ	35
III. Կոմիսները լեզ Երա Բաղաճական գիծը	39—54
1. Կոմիսներնի միասնականությունը և պայ- քար տրոցկիզմի դեմ	39
2. Դիկտատր գիծը՝ աջ թեքումների դեմ	42
3. Կոնգրեսը՝ ԽՍՀՄ-ի և Համկոմկուսի (բ) մասին: Կոմիսներնը և ինքնաբնագա- տություն լուղունգը	46

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0187174

ԳԻՆՆ Ե 15 4.